

Ekeren in de 15de eeuw: deel 1

Inleiding

Sommige Ekerenaren zullen het niet graag horen, maar de 15de eeuwse geschiedenis van Ekeren ligt in ... Antwerpen.

Intussen werden reeds meer dan 200.000 akten uit de 15de eeuw bekeken door de medewerkers van de werkgroep 'Thuis in Archief' van het Stadsarchief Antwerpen (www.Felixarchief.be).

In ongeveer 4% van deze akten wordt Ekeren genoemd. We hebben dus ook duizenden akten gevonden over onze woonplaats. Dat is best veel want Ekeren had een eigen schepenbank. De schepenregisters van Ekeren uit de 15de eeuw zijn verloren gegaan, maar gelukkig hadden de bewoners van Ekeren nauwe contacten met 't Stad'.

Een aantal vondsten heeft intussen geleid tot diverse artikelen op onze website www.schattenvanekeren.be.

Evenwel hebben we nog veel meer verrassingen gevonden over Ekeren.

In deze nieuwe reeks artikelen willen we u meenemen op een reis langs diverse akten die een stukje van de geschiedenis van Ekeren onthullen. We laten steeds een deel van de akte zien met de transcriptie en leveren daarbij commentaar op onze vondsten.

Voordat we daarmee beginnen moet u zich wel realiseren dat Ekeren in de 15de eeuw bestond uit een zwerm gehuchten.

In de eerste twee schepenregisters (SR1 en SR2) van het Stadsarchief Antwerpen, die vooral gaan over de 14de eeuw, vinden we ondermeer: Biest, Brasschaat, Donk, Eerdbrand, Hoevenen, Hoogboom, Kaart, Kapellen, Laar, Mik, Muisbroek, Schoonbroek, Schriek, Voshol en Zand.

In deze eerste aflevering gaan we vooral in op het ontstaan van de plaatsnaam Ekeren en op enkele heren van Ekeren. We proberen daarbij het oude Hof vander Maelstede te lokaliseren.

De plaatsnaam Ekeren

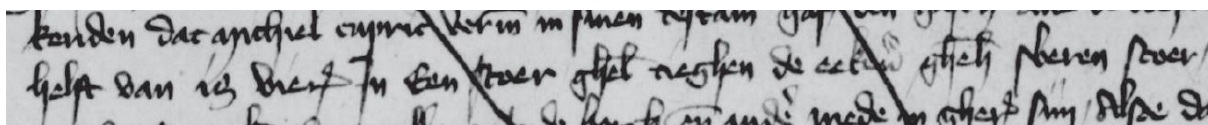
In jaarboek 24 van het jaar 2006 van Heemkring Ekeren beschrijft W. Van Osta de herkomst van de plaatsnaam Ekeren (raadpleegbaar in het DAN).

Zijn conclusie is dat de plaatsnaam Ekeren ontstaan is uit een rivier met dezelfde naam en met de betekenis: 'bochtige rivier'. Later werd de waternaam dan vervangen door Laarsebeek en (Vossen)Schijn. De Holmebrug was de scheiding tussen de benedenloop en de bovenloop van de oorspronkelijke rivier 'de Ekeren'.

Naast de akten die in het jaarboek werden vermeld hebben we nu nieuwe akten gevonden die het verhaal nog meer aannemelijk maken. We geven hieronder drie voorbeelden van nieuwe vondsten.

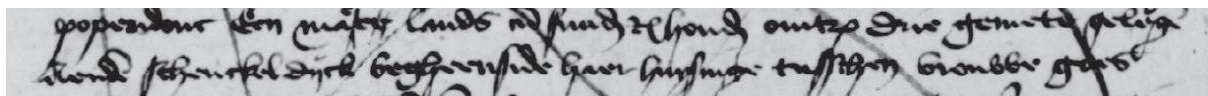

Kaart P. Stijnen 1748 (raadpleegbaar in het DAN). Links ziet u Steenborgerweert. Ten noorden daarvan de Schijn tot de Olmebrugh en vervolgens de Laerse beke in de bovenloop.

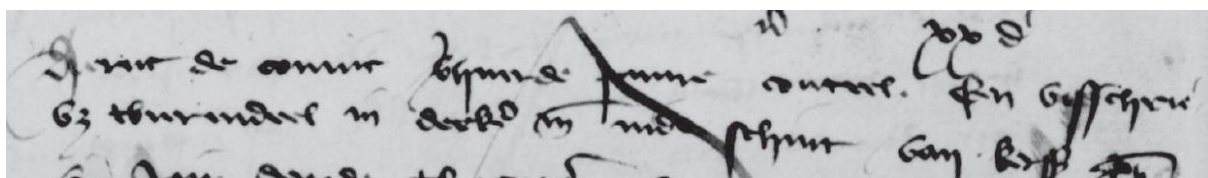

SR2-fol.31-jaren 1396-1402: helft van 1,5 vierendeel in een scoer ghel(egen) tieghen de Eekeren gheh(eten) sBerenscoer.

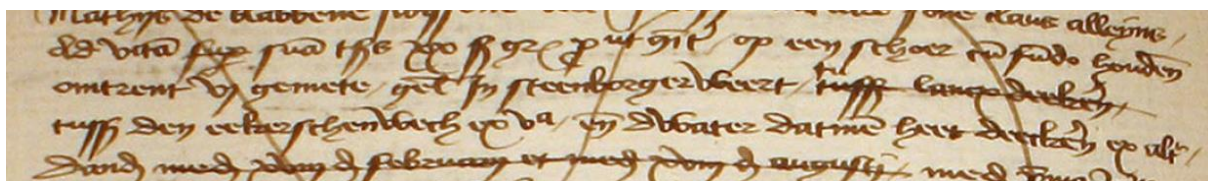
Schorren zijn buitendijkse overstromingsgebieden. In dit geval buiten de Schenckeldyck. Deze dijk vinden we ook terug in de oudste schepenregisters.

SR7-382-1421: onderste regel: aenden Schenckeldijk.

SR5-70-1415-1417: Dieric de Coninc verhuerde Janne Couteel een visscherie 5,5 tvierendeel in dEeker ende inde Schint.

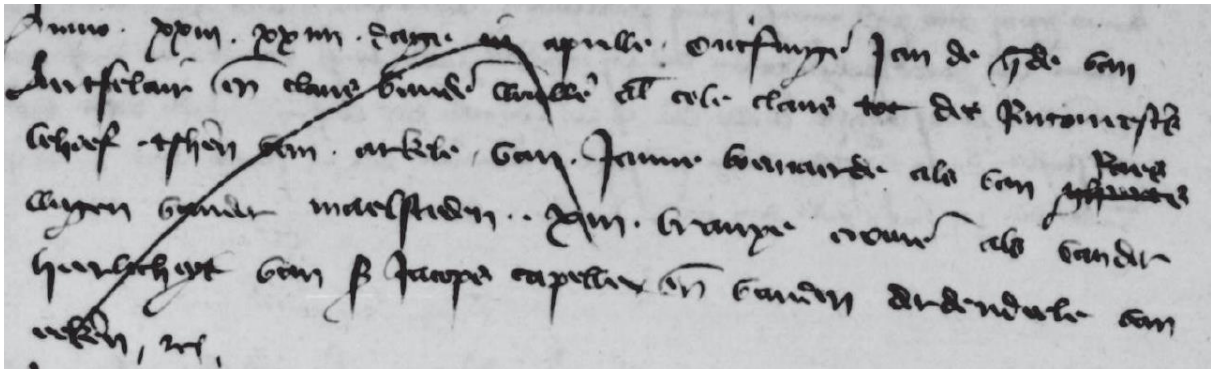

SR43-539-1450: ... op een schoer houdende omtrent 6 gemete gel(egen) in Steenborgerweert tuss(en) den Eekerschenwech ex una ende dwater dat men heet dEeckeren ex altera.

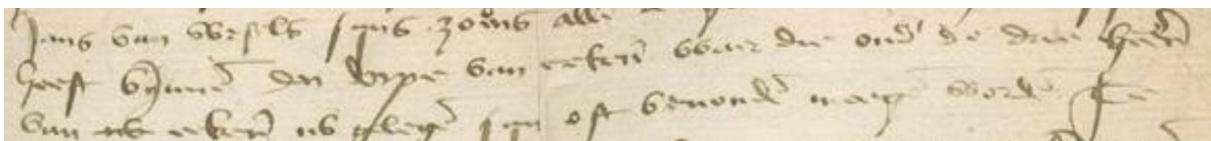
Als we deze akten vergelijken met de veel latere kaart van P. Stijnen (zie boven) dan valt nog steeds op dat de rivier de Ekeren de latere Laarsebeek moet zijn.

Heren van Ekeren.

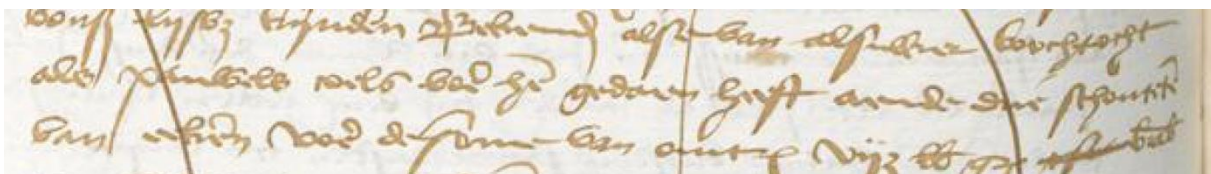
In jaarboek 6 van het jaar 1988 van Heemkring Ekeren beschrijft A. Van Den Wyngaert 'De territoriale verdeling van Ekeren 1504-1621' (raadpleegbaar in het DAN). De schrijver constateert dat Ekeren verdeeld was over drie heren. Dat klopt, maar de verdeling over drie heren is veel ouder dan 1504 en we vinden daarvan de sporen terug in de 15de eeuwse schepenregisters van Antwerpen.

SR9-51-1423: Anno 23 24 dage in april ontvingen Jan de Herde van Aertselaire ende Claus vanden Wouwer alias Cole Claus tot des rentmeesters behoef tsheren van Arkele van Janne Beernaerde als van Raes (Gheerts doorstreept) wegen vander Maelsteden 13 Vranxe croenen als vander heerlicheyt van S(int) Jacopscapelle ende **vanden derdendele van Ekeren.**

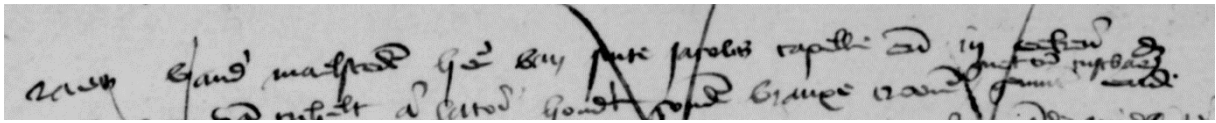
SR28-181-1440: bynnen den dorpe van Ekeren waer die onder de **drie heeren van Ekeren** nu gelegen sijn oft bevonden moegen worden.

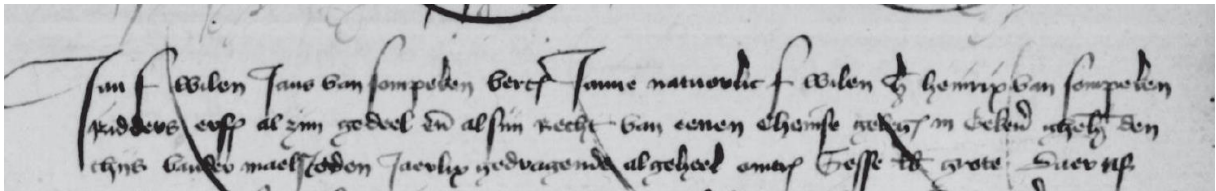
SR56-140-1458: als Pauwels Coels voer hen gedaen heeft aende **drie schouteten van Ekeren.**

Ekeren was dus al vroeg verdeeld over drie heren die ieder hun eigen schout aanstelden om regels te handhaven, die dan nog per heer konden verschillen. Deze heren waren ook cijnsheffers (grondbelasting).

Heer Raes vander Maelstede

SR11-34-1425: Raes vander Maelsteden heer van Sinte Jacobschapelle ende in Eekeren.

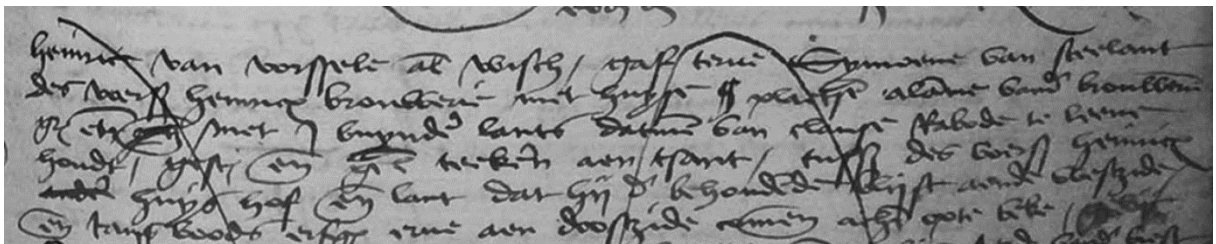

SR7-380-1421: Jan s(one) wilen Jans van Sompeken ver(o)cht Janne natuerlic s(one) wilen heer Henrix van Sompeken ridders erflic al zijn gedeel ende al zijn recht van eenen cheinse gelegen in Eekeren gheh(eten) den **Chijs vander Maelsteden** jaerlix gedragende algeheel omtrent sesse ponden grote.

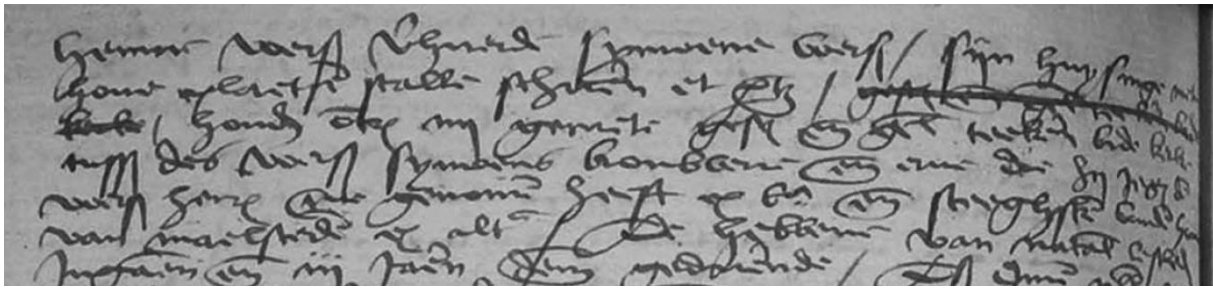
Raes vander Maelsteden was dus heer van Kapellen en van een derde deel van Ekeren en had een grondrente (cijns) verpacht. Waar stond zijn Hof vander Maelsteden? Misschien gaat het hier om het latere Hof van Oostende waarover F. Bresseleers en H. Kanora in Portret van Ekeren (raadpleegbaar in het DAN) op blz. 162 schrijven: 'Het hof van Oostende stond ten zuiden van de Sint-Lambertuskerk te Ekeren, ter hoogte van de tegenwoordige De Beukelaerlaan. Het had zijn uitgang langs de Steenstraat'

We nemen u verder mee op een speurtocht langs de akten.

In een eerder artikel over de grote brand van Ekeren dat werd gepubliceerd op deze website is sprake van een Henrick Wisse eigenaar van het huis naast de brouwerij die was afgebrand. Het blijkt nu dat deze man de brouwerij had verhuurd.

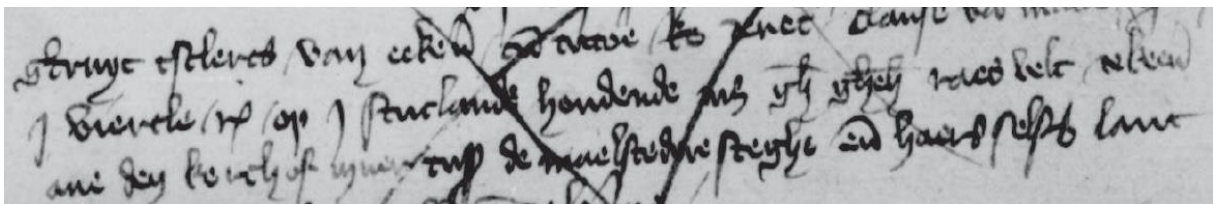

SR84-290-1473: **Henric** van Vorsele alias **Wisch** gaf terve Symoene van Steelant des voers Henricx **brouwerie** met huys, plaetsen, alamme (gereedschap) vanden brouwene, met een buynder lants dat men van Clause Rabode te leene houdt, gest(aen) ende gel(egen) tEekeren aen tSant, tuss(en) des voers Henricx huys, hof ende lant dat hij daer behoudende blijft aende westzide ende Jans Boods erfgenamen erve aen doostzide comende achter opte beke.

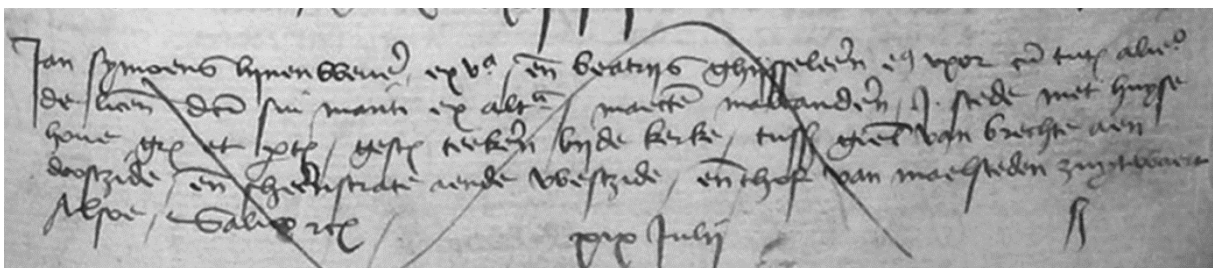
SR84-290-1473: Henric voers verhuerde Symoene voers sijn huysinge met hove, plaetsen, stalle, schueren houdende omtrent vier gemete gesta(aen) ende gel(egen) tEekeren bide kerke tuss(en) des voers Symoens brouwerie ende erve die hij jegens de voers Henric terve genomen heeft ex una ende **steeghsken vanden heer van Maelsteden** ex altera.

Het steegje kwam dus uit aan de Veltwijcklaan dichtbij de kerk en liep in de richting van de Steenstraat. In aanvulling van het vorige artikel weten we nu dus ook dat de brouwerij stond aan de linkerkzijde van de Veltwijcklaan (de zuidzijde of zijde van Veltwijck). Henric Wisse was niet alleen eigenaar van het huis naast de brouwerij maar hij verhuurde de brouwerij op 16 februari 1474 (huidige jaartelling).

SR1 1394-123-1408:op een stuc lands houdende 3,5 gh(emeten) gheh(eeten) Raesvelt tEkeren ane den kerchofmuer tuss(en) de **Maelstederesteghe** ende haer selfs lant.

Tussen de muur van het kerkhof en de steeg naar het domein vander Maelstede lag een stuk land geheten Raesvelt. Tussen het domein van een adellijke heer en de kerk liep overigens wel vaker een rechtstreekse verbinding. We zagen dat ook rond 1500 bij het Hof van Veltwijck.

SR69-410-1465: Jan Symoens lijnenwever ex una ende Beatrijs Ghijsseleeren eius uxor ex altera maecten malcanderen een stede met huysen, hove, gronde gest(aen) tEekeren bijde kerke tuss(en) Gielis van Brechte aen doostzide ende sheerenstrate aende westzide ende **tHof van Maelsteden** zuytwaert.

Deze boerderij lag met andere woorden aan de Steenstraat ten noorden van het hof en ten oosten van de straat.

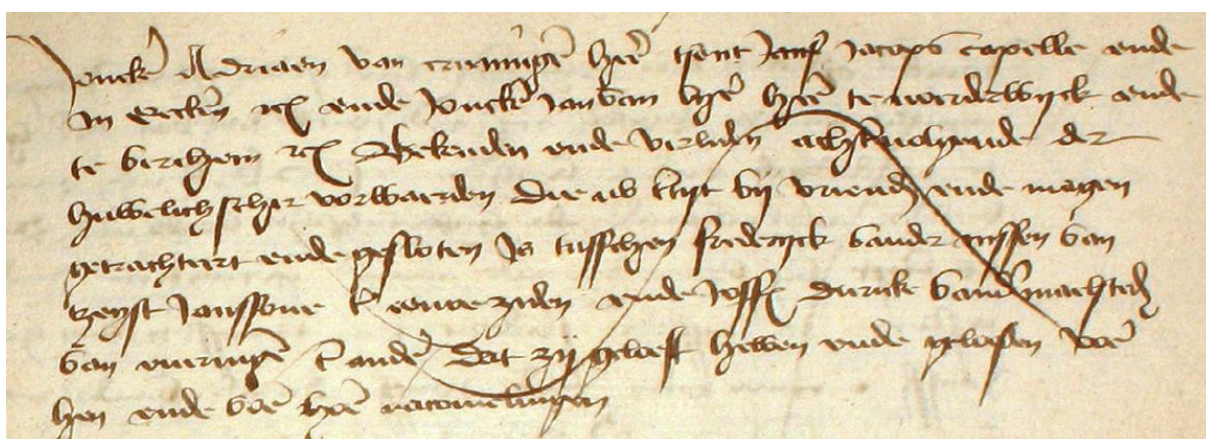

Kaart P. Stijnen 1748 (raadpleegbaar in het DAN).

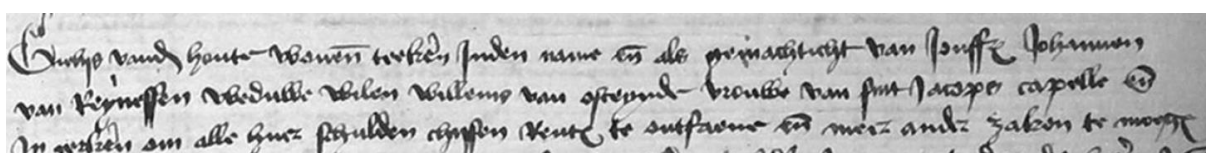
Er dus goede aanwijzingen dat het intussen verdwenen hof van Oostende een oudere voorloper had: het hof vander Maelstede.

Ten noorden van de kerk ziet u de markt (plaetse). Het hof van Oostende en zijn voorganger het hof vander Maelstede stonden ten zuiden van de kerk aan de Steenstraat links van t' hof (van Veltwijck).

Enkele andere heren

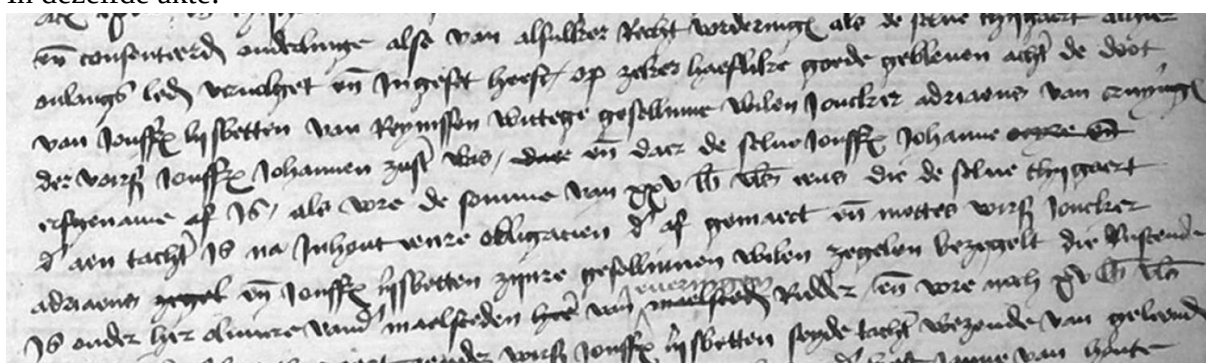

SR44-487-1451: **Joncker Adriaen van Cruyningen** heer tSent Jacopscapelle ende in Eeckeren ende joncker Jan van Lyere heer te Noerderwijck ende te Berchem bekenden ende verleden achtervolgende der huwelichscher vorwaerden die nu ter tijt bij vrienden ende magen getrachteert ende gesloten is tusschen Frederijck vander Nissen van tZeyst Janssone ten eenre ziden ende joffre Diericke vander Maelsteden van Everingen ten andere.

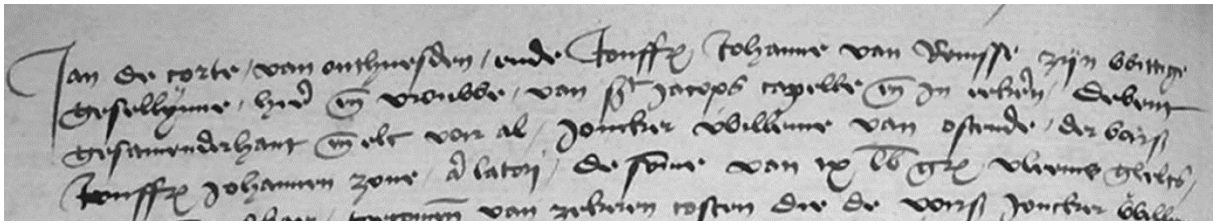

SR69-111-1465: Gielis vanden Houte wonende tEekeren inden name ende als gemachticht van jouffre **Johannen van Reynessen** weduwe wilen Willems van Osteynde vrouwe van Sint Jacopscapelle ende in Eeckeren om alle huer schulden, chijsen, renten te ontfaene.

In dezelfde akte:

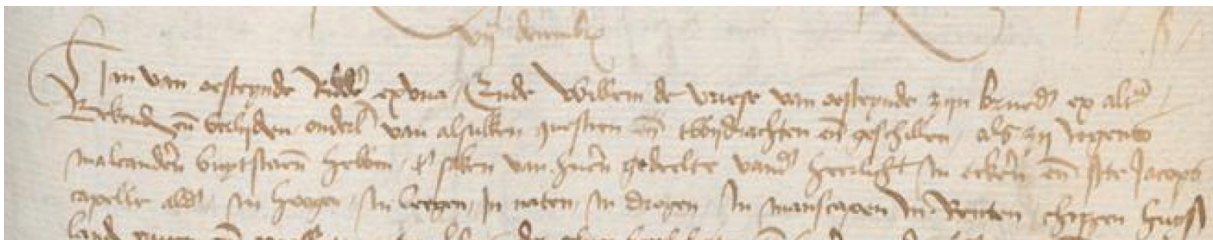

SR69-111-1465: Op zeker haeflike goede gebleven achter de doot van jouffre Lijsbetten van Reynissen wettege gesellinne wilen joncker Adriaens van Cruyningen der voirs jouffre Johanne zuster was, ende daer de selve jouffre Johanne erfgename af is, als vore de somme van 25 pond Vlaams eens die de selve Thijgaert daer aen tachter is na inhoud eenre obligatien daer af gemaect ende mettes voirs joncker Adriaens ende jouffre Lijsbetten zijnre gesellinnen wilen zegelen bezegelt, die rustende is onder her Oliviere vander Maelsteden van Everingen ridder.

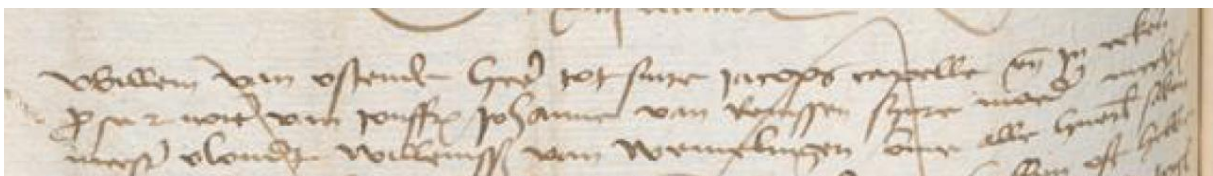

SR79-225-1471: **Jan de Corte van Outheusden** ende **jouffre Johanne van Rense** zijn wettige gesellynne, heer ende vrouwe van **St Jacopscapelle** ende in **Eekeren** debent gesamenderhant ende elc voir al joncker **Willeme van Ostende** der voirs **jouffre Johannens** zone.

Johanne huwde dus opnieuw met een Jan de Corte van Outheusden. De verdeling van de erfenis van haar zus gaf later aanleiding tot een geschil over eigendommen te Kapellen en Ekeren.

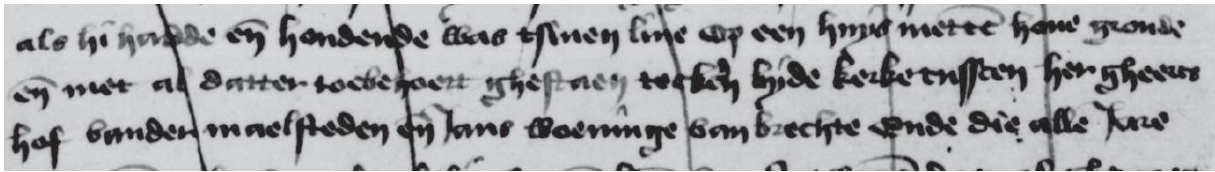
SR89-177-1476: Heer **Jan van Oesteynde** ridder ex una ende **Willem de Vriese** van Oesteynde zijn brueder ex altera bekenden ende verlijden onderl(inge) van alsulken questien ende twijdrachten ende geschillen als zij jegens malcanderen vuytstaende hebben ter saken van hueren gedeelte vander heerlicheyt in **Eekeren** ende **Ste Jacopscapelle** aldaer in hoogen, in leegen, in naten, in drogen, in manscapen, in renten, chijzen....

SR89-158-1476: **Willem van Ostende** heer tot **Sinte Jacopscapelle** ende in **Eekeren** voor **jouffre Johanne van Rensen** sijne moeder mechticht meester **Oloudt Willems van Wemelingen**. **Johanna van Rensen** was eerder gehuwd met de vader van **Willem van Ostende** eveneens genaamd **Willem**.

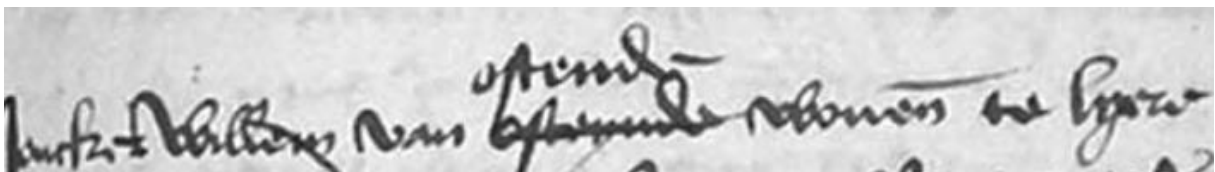
Tenslotte

Raes vander Maelstede was niet de eerste vander Maelstede in Ekeren.

SR4-101-1412-1414: ... op een huys metten hove, gronde ende met al datter toebehoert ghestaen tEkeren byde kerke tusschen her **Gheerts** hof vander Maelsteden ende Jans woeninge van Brechte.

Jonker Willem van Ostende woonde niet in Ekeren maar in Lier.

SR79-219-1471: Joncker Willem van Ostende wonende te Lyere.

Ad van Oeffelen – vrijwilliger DAN